

4-1-2020

INSURANCE PORTFOLIO AS A FACTOR OF FINANCIAL STABILITY

N. Babayeva

Kokand State Pedagogical Institute

Follow this and additional works at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance>

Recommended Citation

Babayeva, N. (2020) "INSURANCE PORTFOLIO AS A FACTOR OF FINANCIAL STABILITY," *International Finance and Accounting*: Vol. 2020 : Iss. 2 , Article 12.

Available at: <https://uzjournals.edu.uz/interfinance/vol2020/iss2/12>

This Article is brought to you for free and open access by 2030 Uzbekistan Research Online. It has been accepted for inclusion in International Finance and Accounting by an authorized editor of 2030 Uzbekistan Research Online. For more information, please contact sh.erkinov@edu.uz.

СУҒУРТА ПОРТФЕЛИ МОЛИЯВИЙ БАРҚАРОРЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ ОМИЛИ СИФАТИДА

Ҳар қандай суғурта компанияси фаолиятининг асосини ташкил этишда суғурта портфели муҳим аҳамият касб этади. Суғурта компанияси томонидан мувозанатлашган, барқарор ва самарали ташкил этилган суғурта портфелини яратиш долзарб масала ҳисобланади. Унинг ташкил этилишида ўзига хос тамойиллари ва функциялари, назарий асослари тадқиқотчиларнинг ҳамиша диққат эътиборида турган долзарб масалалардан бири саналади. Мазкур мақолада биз мақбул суғурта портфелини шакллантиришда суғурта компаниялари нималарга эътибор беришлари кераклиги атрофлича баён этишга ҳаракат қилдик.

Таянч сўз ва иборалар: суғурта, суғурта портфели, суғурта компаниясининг моолиявий барқарорлиги, суғурта портфелининг таснифланиши, суғурта портфелини бошқариш.

СТРАХОВОЙ ПОРТФЕЛЬ КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ ФИНАНСОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ

Страховой портфель играет важную роль в деятельности любой страховой компании. Создание сбалансированного, стабильного и эффективного страхового портфеля, является приоритетом для страховой компании. Его принципы и функции, теоретические основы являются одними из наиболее актуальных вопросов, на которых исследователи всегда сосредоточены. В этой статье мы постарались подробно описать, на что страховые компании должны обращать внимание при разработке оптимального страхового портфеля.

Ключевые слова: страхование, страховой портфель; финансовая устойчивость страховой компании; классификация страховых портфелей; управление страховым портфелем.

INSURANCE PORTFOLIO AS A FACTOR OF FINANCIAL STABILITY

The insurance portfolio plays an important role in the activities of any insurance company. Creating a balanced, stable and effective insurance portfolio is a priority for the insurance company. Its principles and functions, theoretical foundations are some of the most pressing issues that researchers are always focused on. In this article we tried to describe in detail what insurance companies should pay attention to when developing an optimal insurance portfolio.

Key words: insurance, insurance portfolio, financial stability of the insurance company, classification of insurance portfolios, portfolio management.

Кириш

Ўзбекистон Республикасининг замонавий бозор шароитида суғурта компанияларининг молиявий фаолиятини барқарорлаштиришда суғурта портфели муҳим рол ўйнайди. Суғурта портфели моҳиятини тушуниш ва унинг мувозанатлашган шаклини таъминлаш бугунги кунда долзарб бўлиб қолмоқда. Суғурта портфели суғурта компаниясининг бутун фаолияти ва унинг молиявий барқарорлигини белгилайдиган асосини ташкил этади. Суғурта портфели деганда маълум ҳудудда суғурта қилинган объектларнинг ҳақиқий сони ёки мавжуд суғурта шартномалари тушунилади. Суғурта портфелининг молиявий барқарорлиги деганда қабул қилинган рисклар ва портфел рентабеллиги ўртасидаги доимий баланс тушунилади. Суғурта портфелининг ҳажми, сифати, таркиби ва динамикаси суғурта тўловларининг келиб тушиши, суғурта қопламалари тебраниши, суғурта суммалари ҳажмининг ўзгариши суғурта операцияларининг рентабеллигини белгилайди.

Ҳозирги кунда суғурта хизматларининг қамровлик даражаси унчалик юқори эмас, қамровлик асосан мажбурий суғурта турлари ҳисобига амалга ошириб келинмоқда, сабаби суғурта маданиятининг пастли, суғурта тарифларининг юқорилиги билан изоҳланади. Суғурта портфелини бошқариш ва унинг балансини таъминлаш қобилияти – буларнинг барчаси Ўзбекистон суғурта хизматлар бозорини янада ривожлантириш учун катта аҳамият касб этиши табиийдир.

Мавзуга оид адабиётлар шарҳи

Суғурта бизнесида суғурта портфелининг роли ва ўрнини аниқроқ аниқлаш учун суғурта портфели билан боғлиқ операцияларни тадқиқ этиш услубиётини кўриб чиқиш керак. Суғурта фанларида “Суғурта портфели” атамасига иқтисодчилар томонидан турли даврлада турлича тарифлар бериилган. Жумладан, Л.И.Рейтман ушбу тушунчага қўйидагича таъриф беради “Суғурта портфели – бу маълум бир ҳудуд ёки компанияда суғурталанган объектлар ёки суғурта шартномаларининг реал сони” [1].

Ю.Б.Рубин қўйидаги таърифни таклиф этади: “Суғурта портфели – бу суғурта компаниясининг умумий фаолияти ҳажми билан тавсифланадиган ва амалга оширилган суғурта битимларининг умумий ҳажми” [2].

Н.М.Яшинанинг таърифига кўра “Суғурта портфели – бу эквивалентлик, мувозанатлашган ва самарадорлик тамойиллари асосида суғурта компаниясининг молиявий барқарорлигини таъминлайдиган маълум молиявий воситалар мажмуи билан суғурта қилиш учун қабул қилинган суғурта рискларининг қиймати” [3].

Суғурта портфели – бу суғурта компаниясининг жами шартномалари бўйича суғурта қабул қилинган рисклар ва суғурта мажбуриятларнинг ҳажмидир [4].

Вилоят, шаҳар, туман доирасида суғурталанган объектлар ва амалдаги шартномалар суғурта портфелини ташкил этади. Унинг таркибига кирган объектлар ва шартномаларнинг ҳудуддаги нисбати ҳар бир ҳудудда суғурта хиллари қандай ривожланганлигини ифода қилади.

Суғурта портфели атамаси бошқа маънода – ҳудудда тўпланган суғурта бадалларининг умумий миқдори сифатида ҳам ишлатилади [5].

Суғурта портфели – бу маълум бир суғурта суммаси билан тавсифланадиган суғурта шартномаларининг тўпламидир. Аслида эса у суғурта компаниясининг суғурталанувчилар олдидаги мажбуриятидир. Барқарор суғурта портфелини яратиш суғурта компаниясининг муҳим мақсадларидан биридир. Қабул қилинган суғурта шартномалари бўйича суғурта компаниясининг жавобгарлик даражаси унинг молиявий имкониятларига мос келиши керак. Суғурта компаниясининг молиявий барқарорлигини таъминлаш учун кўп миқдордаги суғурта шартномалари ва паст даражадаги жавабгарлик билан суғурта портфелини шакллантириш тавсия этилади [6].

Суғурта портфели (insurance portfolio) – маълум вақт (маълум бир санада) оралиғида суғуртани ривожлантириш бўйича суғурта компанияси фаолиятининг умумлаштирилган тавсифи. Кўплаб фарқларга қарамай, кўпгина тадқиқотчилар суғурта портфелининг моҳияти тўғрисидаги қарашлари бир хиллигини таъкидлайдилар, яъни суғурта портфелининг миқдорий белгиси бу суғурта шартномасидир. Унинг моҳияти эса суғурта компанияси суғурталанувчи томонидан суғурта хизматини олдиндан тўлаган тақдирда зарарни қоплаш мажбуриятини ўз зиммасига олиши тушунилади [7].

Суғурта портфели – барча мавжуд суғурта ёки қайта суғурта шартномалари бўйича суғурта компанияси ёки қайта суғурта компаниясининг жавобгарлиги. Суғурталанган объектларнинг ҳақиқий сони ёки суғурта компаниясининг жорий фаолиятида расмийлаштирилган шартномалар сони [8].

Chrysovalantis Gaganisa ва бошқалар илмий тадқиқотларида молиявий-иқтисодий инқироздан кейин суғурта бозорининг ҳолати бўйича таҳлиллар олиб борган, яъни бунда суғуртага бўлган талаб юқори ўсиш тенденцияларини намоён қилган. Бу ўз навбатида суғурта компанияларининг инвестицион портфелларининг рисклилиқ даражасини белгилаб беради. Бунда суғурта компаниялари томонидан тўғри ташкил этилган инвестицион сиёсат муҳим роль ўйнайди. Шунингдек, охириги йиллар кўплаб ривожланган мамлакатларда суғурта компанияларининг резервларни жойлаштириш борасидаги сиёсати давлат томонидан қўллаб-қувватланмоқда ва янги инвестиция объектларини яратиш бермоқда [9].

Суғурта соҳасининг ривожланишига салбий таъсир кўрсативчи омиллари булар қуйидагилардир:

– фуқароларнинг ва юридик шахсларнинг молиявий имкониятларидан келиб чиққан ҳолда суғурта маҳсулотларига бўлган талаби самарали кондирилмаган;

– ихтиёрий суғурта бозорининг ривожланишига таъсир кўрсатадиган мажбурий суғуртанинг етарли даражада ривожланмаганлиги;

– суғурта захираларини инвестициялаш учун ишончли воситаларнинг камлиги;

– суғурта бозорининг муҳим соҳаларида рақобатнинг чекланган

механизмлари;

– солиқни такомиллаштириш бўйича чора-тадбирлар тизими ишлаб чиқилмаган;

суғурта компанияларининг капиталлашуви етарли даражада эмас, миллий қайта суғурта бозорининг такомиллашмаганлиги, капиталнинг хорижга чиқиб кетиши каби омиллар килтириб ўтилган [10].

Юқорида келтирилган таърифларнинг барча муаллифлари суғурта портфелининг ҳолати суғурта компанияси томонидан қабул қилинган рискларнинг ўзига хослиги ва иқтисодий таркиби бир хиллигини таъкидлашади. “Суғурта портфели” атамасининг таҳлили асосида шуни таъкидлаш мумкинки, унинг ҳажми амалдаги суғурта шартномаларининг сони, суғурта қилинган объектлар сони, шунингдек суғурта суммаларининг умумий ҳажми билан белгиланади. Молиявий таҳлил қилиш нуқтаи назаридан эса суғурта портфелини ҳажми келиб тушган суғурта мукофотлари, шунингдек суғурта турлари бўйича кўриб чиқилиши мумкин.

Таҳлил ва натижалар

Суғурта фани назариясида суғурта портфелини шакллантиришнинг асосий тамойиллари келтирилган бўлиб (гарчи амалда турли хил иқтисодий, ҳуқуқий ва бошқа омиллар туфайли улар ҳар доим ҳам амалга оширилмайди) улар қўйидагилардан иборат:

1. Оқилона етарлилик тамойили. Суғурта портфелининг ҳажми суғурта шартномалари ва суғурта объектлари сонига, шунингдек суғурта суммасининг умумий миқдорига боғлиқ. Суғурта катта сонлар қонуниятларига асосланади, шунинг учун ушбу миқдорий тавсифловчи хусусият сифат хусусиятларига эга бўлади. Бу ерда етарлилик қўйидагиларни англатади: суғурта портфелидаги бир хил суғурта қилинган объектлар қанчалик кўп бўлса, суғурта компанияси ҳодиса юз бериш эҳтимоли тўғрисида аниқроқ маъумотларга эга бўлади.

2. Бир хиллик тамойили. Суғурта портфелининг бир хиллигини баҳолаш мезонлари суғурта суммаси ва рисклар ҳажми ҳисобланади. Ушбу баҳолашга эҳтиёж танланма қонуни билан изоҳланади. Бир хиллигини баҳолаш учун суғурта назариясида суғурта суммасини тарқалиш (дисперция) миқдорларидан фойдаланиш мумкин, бу максимал ва минимал суғурта суммаларининг суғурта шартномаларидаги улушларни акс эттиради.

3. Тенглик тамойили. Суғурта портфелининг тенглиги янги тузилаётган шартномалар ва муддати тугаётган шартномаларнинг нисбати сифатида кўриб чиқилади. Суғурта компанияси учун мувозанатлашган портфел ҳолатига эришиш жуда муҳим, бунда янги тузилаётган шартномалар оқими ҳеч бўлмаганда тугаётган суғурта шартномаларининг ўрнини қоплаши, балки суғурта суғурта суммасига, муддатига ва риск миқдорига ҳам тегишли бўлиши керак.

4. Барқарорлик тамойили. Суғурта портфелининг барқарорлиги уларнинг амал қилиш муддатлари тугаганига қадар суғурта қопламаси билан таъминланадиган шартномалар улуши билан тавсифланади. Ушбу

кўрсаткични ҳисобга олиш зарурати, мижознинг суғурта муддати тугашидан олдин шартномани бекор қилиш ҳуқуқига эга эканлиги билан боғлиқ. Қоидага кўра шартномани муддатидан олдин бекор қилиш ҳолати бу суғурта компаниясининг тариф сиёсати ва суғурта rischi бўйича суғурта қопламаси суғурталанувчининг эҳтиёжларни тўлиқ қондира олмаслигидир. Бу ўз навбатида суғурта компаниясининг маркетинг сиёсати ва стратегиясини ўзгартириш зарурлигини кўрсатади.

5. Диверсификация тамойили. Бу тамойилга риоя қилиш рискларни йиғиш (тўплаш) таъсиридан қочиш имконини беради. Ушбу тамойилга амал қилиш рикларни йиғиш (тўплаш) натижасида портфелнинг мувозанатиға, яъни бир турдаги суғурталанган объектларнинг кўп сонига таъсир кўрсатадиган ҳодисаларнинг юзага келиши эҳтимолини пасайтиришдан иборат. Бунда портфелнинг ҳудудлар бўйича мувозати таъминланиши муҳим ҳисобланади.

Ушбу тамойилларга риоя қилиш суғурта компаниясига оқилона ва ҳар томонлама мувозанатлашган суғурта портфелини шаклантириш имконини беради. Суғурта компаниялари суғурта портфелининг функциялари 1-жадвалда келтирилган.

Умуман олганда, суғурта портфелининг функциялари тўғрисидаги фикрларни умумлаштириш шундай хулоса қилиш мумкинки, барча фикрларнинг мақсади бу самарали суғурта портфелини яратиш; даромадлилик ва риск даражаси ўртасидаги муқобил мувозанатга эришиш, яъни буларнинг барчаси суғурта портфелининг молиявий барқарорлигини таъминловчи омил бўлиб хизмат қилади.

1-жадвал

Суғурта портфели функцияси¹

Функция	Моҳияти
Суғурта хизматларини танлаш функцияси	Суғурта компанияси суғурта хизматлари сифати ва турларини тақдим этишда суғурталанувчилар талабларига жавоб берадиган портфел турини танлаш ҳуқуқига эга.
Суғурта хизматларини диверсификациялаш функцияси	Суғурта портфели таркибий шаклда шаклантирилади
Ҳисоб функцияси	Шартномалар сони, суғурта муқофотлари миқдори, суғурта суммаси, суғурта муддати ва зарарларнинг юз бериш эҳтимоли аниқланади.
Таҳлилий функция	Суғурта портфелининг режалаштирилган ва амалдаги самарадорлиги, рентабеллик ва рисклили даражаси билан таққосланади: тақлиф ва тавсиялар ишлаб чиқилади.
Инвестиция функцияси	Суғурта компаниясининг даромадлари ўсишини ва суғурталанувчилар учун тарифларнинг пасайишини таъминлайди.

¹ Адабиётлар таҳлили асосида муаллиф томонидан тайёрланди.

“Янги” портфелни оптималлаштириш функцияси	Янги портфелни даромадлилик ва рисклилик кўрсаткичлари асосида оптималлаштириш.
--	---

Суғурта портфелининг турлари ва шакллари таснифлаш зарурати унинг шаклланишига боғлиқ бўлиб, у суғурта турининг риск ва даромадлиликни ўзида оптимал даражада мужассамлаштирган мазкур суғурта турининг ўзига хос хажми билан белгиланади, шу билан суғурта портфелининг тури ва шакли аниқланади. Суғурта портфелининг агрессив тури юқори рисклилик ва даромадлилик даражаси билан ажралиб туради, шунингдек паст молиявий барқарорликка эга бўлган ҳолда индивидуал ва ўзига хос кўринишдаги рисклардан иборат бўлади. Консерватив суғурта портфелининг тури паст даражадаги рисклилик ва барқарор паст даромадлилик билан тавсифланади, шунингдек у юқори барқарорликка эга бўлган ҳолда универсал ва классик рисклардан ташкил топади. Суғурта портфелининг диверсификациялашган ёки аралаш тури ўрта риск даражаси ва ўрта даромадлиликка эга, шунингдек ўрта молиявий барқарорликка эга бўлган аралаш, яъни индивидуал ва универсал рискларни (бирлаштиради) ўз ичига олади (2-жадвал).

2-жадвал

Суғурта портфели тафсифланиши²

Суғурта портфелининг турлари	Рисклилик даражаси	Суғурта портфелининг шакллари	Суғурта портфели шакллари тавсифи
Агрессив	Юқори	Махсус	Юқори рискли, юқори даромадли, паст молиявий барқарорлик
Консерватив	Паст	Классик	Барқарор, паст даромадли, кам рискли
Диверсификациялашган	Ўрта	Аралаш	Ўртача барқарор, ўртача даромадли

Ҳисобот даврида суғурта операциялари самарадорлигини ўз вақтида оширишга имкон берадиган суғурта компанияси суғурта портфелининг энг муҳим кўрсаткичлари кўриб чиқамиз.

1. Портфелда суғурталанган объектлар сони. Ҳисобот даврида ушбу кўрсаткичлардаги ўзгаришларни доимий равишда кўзатиб бориш ва шартномалар бўйича суғурталанган объектлар сонини аниқлаш керак. Агар суғурта портфелидаги суғурта объектлари сони мингдан ортиқ бўлса, унда катта сонли қонунлар амалга оширилади ва барча кейинги ҳисоб-китоблар ишончли бўлади.

2. Коньшин коэффиценти. Ушбу кўрсаткичдан фойдаланган ҳолда суғурта операцияларининг молиявий барқарорлиги баҳоланади. Коэффициент қиймати қанчалик паст бўлса, суғурта операцияларининг молиявий барқарорлиги ва шу сабабли суғурта компаниясининг молиявий ишончилиги шунчалик юқори бўлади.

3. Мувозанат коэффиценти. Ушбу кўрсаткич муддати ўтган суғурта шартномалари сонининг ҳисобот санасидаги амалдаги шартномалар билан

² Адабиётлар таҳлили асосида муаллиф томонидан шакллантирилди.

ўзаро нисбатини тавсифлайди. Коэффициент асосида суғурта компанияси амалга оширадиган суғурта турининг ривожланиш босқичини ҳолатини яъни ўсиши ёки пасайиши тўғрисида хулоса чиқариш мумкиин. Мувозанатли суғурта портфелида мувозанат коэффициенти 1 дан кам бўлиши керак.

4. Зарарлилик коэффициенти.

Биринчи кўрсаткич суғурта суммасининг ҳақиқий зарарлилик даражаси:

$$Z_k = \Sigma T / \Sigma C \quad (1)$$

Бу ерда: ΣT – маълум бир санадаги тўловлар миқдори;

ΣC – умумий суғурта суммаси (тузилган шартномалар бўйича мажбуриятларнинг умумий қиймати).

Иккинчи кўрсаткич – бу тўловларнинг ҳақиқий даражаси:

$$T_x = \Sigma T / \Sigma M \quad (2)$$

Бу ерда: ΣT – маълум бир санадаги тўловлар миқдори;

ΣM – умумий суғурта мукофоти.

Зарарлилик коэффициенти суғурта компаниясининг тўловлари билан тўғридан-тўғри пропорционалдир, шунинг учун уларнинг қиймати 1 дам бўлиши керак.

5. Суғурта портфелининг бир (турдаги) хиллиги. Бундай ҳолда суғурта компанияси максимал суғурта суммасининг ўртача суғурта суммасига ва ўртача суғурта суммасининг минимал суғурта суммаси нисбатига эътибор қилиниши лозим. Агар ушбу нисбатлар иккидан катта ёки тенг бўлса, унда суғурта портфели бир хил турдаги ҳисобланади.

Бизнинг фикримизга кўра, суғурта портфели биринчи навбатда суғурта компаниясининг суғурталанувчилар олдидаги жавобгарлиги бўйича мажбуриятларини таркибий жиҳатдан тақсимлаш нуқтаи назаридан диверсификация қилиниши керак. Бироқ, ҳар бир суғурта тури бўйича умумий суғурта суммасининг улуши ҳар бир суғурта компанияси томонидан индивидуал равишда бир нечта ҳисобот даврлари бўйича зарарлилик даражаст динамик таҳлил асосида аниқланиши керак.

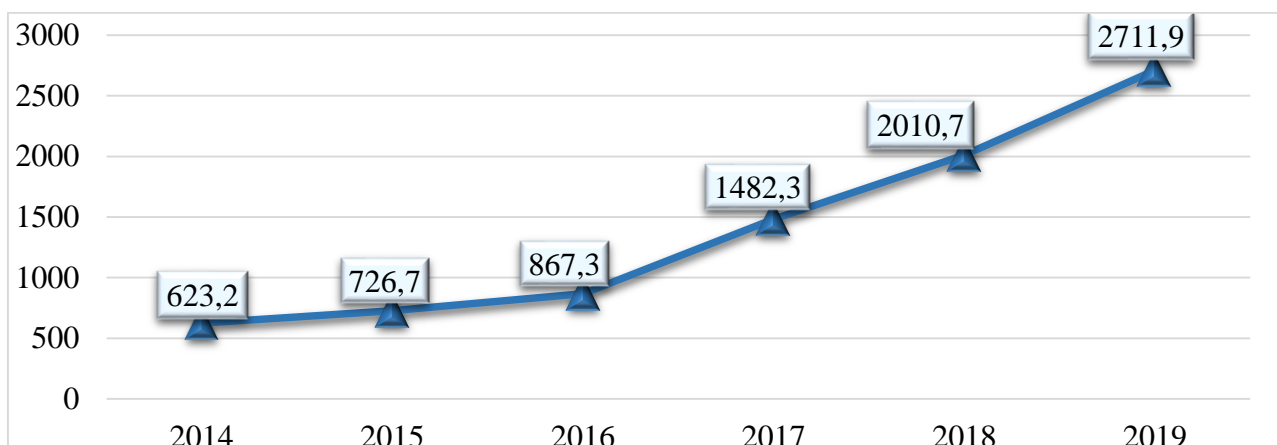
Бундан ташқари, суғурта компанияси суғурта портфелини тузишда уни таркиблаштириш масалаларига алоҳида эътибор бериши лозим. Агар битта суғурта тури бўйича суғурта шартномаларининг сони улар бўйича олинган мукофотлар улушига номуносив бўлса ва бу ўз навбатида тегишли суғурта суммасининг ҳажмига номуносив бўлса, унда суғурта портфели мувозанатлашмаган ҳисобланади.

Шуни ёдда тутиш керакки, беқарор иқтисодий шароитида суғурта компанияси ташқи (эгзоген) ва ички (эндоген) омилларнинг таъсирига дуч келади ва уларни ўз фаолиятида ҳисобга олиши керак бўлади. Шундай қилиб, суғурта компаниясининг фаолиятида унинг молиявий барқарорлиги ва тўлов қобилиятига сезиларли таъсир кўсатадиган операцион ва тадбиркорлик рисклари мавжуд бўлади.

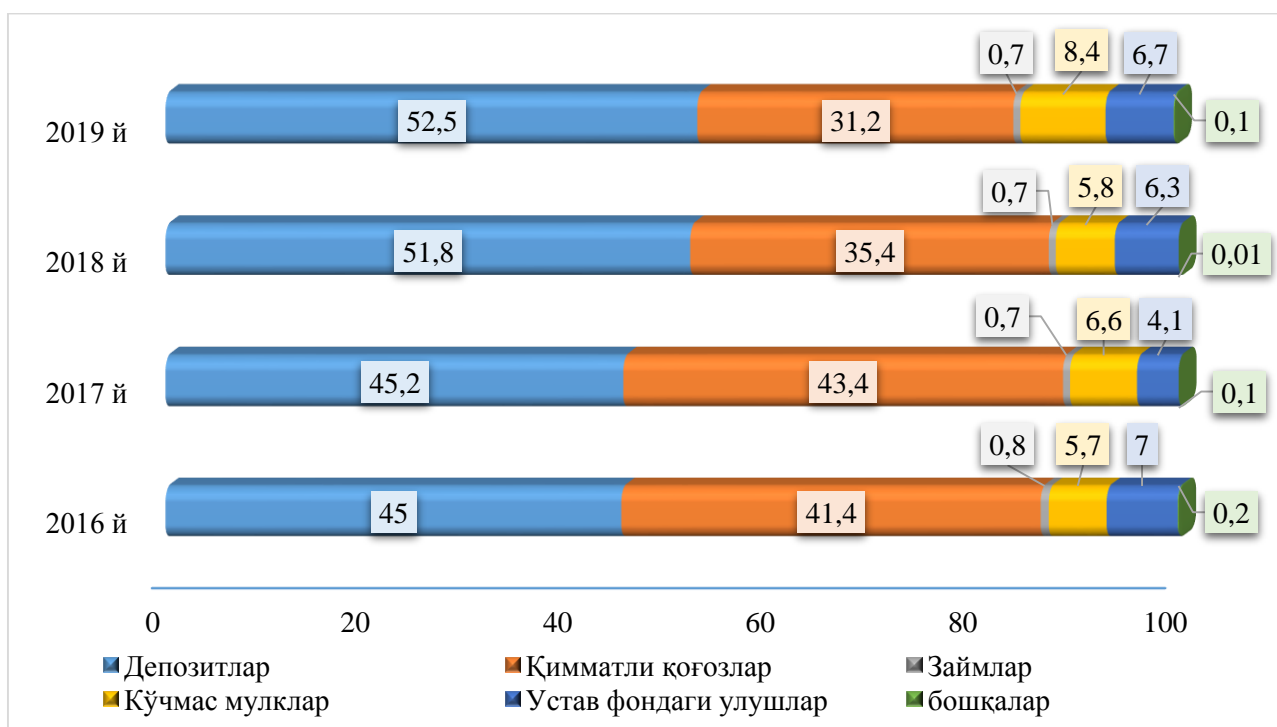
2019 йил якунлари бўйича суғурта компанияларининг инвестицион портфелининг ўсиши ўтган йилга нисбатан анча ўсган. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг маълумотларига кўра таҳлил қилинаётган давр мобайнида компанияларнинг инвестиция портфелининг жорий ҳажми 34,8% га ошиб 2711,9 млрд.сўмни ташкил этди.

Суғурта компанияларининг ўз маблағлари ва даромадларининг ошиши уларга суғурта захираларини шакллантириш ва инвестициялар ҳажмини ошириш имконини беради. (1-расм)

1-расм. Суғурта компанияларининг инвестиция портфелининг ўзгариш динамикаси, млрд.сўмда [11]

2019 йилда қилинган инвестицияларнинг сезиларли қисми банк депозитларига тўғри келди. Суғурта компанияларининг банк депозитларига кўйилган инвестициялари ҳажми 52,5% га ортиб 1424,3 млрд.сўмни ташкил этди. Қимматли қоғозларга қилинган инвестициялар ҳажми 848,6 млрд.сўмга этди ва бу 2018 йил кўрсаткичига нисбатан 20,0 фоизга ортиқ (2-расм).

2-расм. Суғурта компаниялари инвестиция портфелининг таркибий ўзгариш динамикаси, фоизда [11]

Бундан ташқари кўчмас мулк объектларига, корхоналар устав фондидаги иштироклар, заёмлар ва бошқаларга қилинган инвестициялар ҳажми 2019 йил кўрсаткичларига нисбатан ошган. Корхоналарнинг устав капиталида иштирок этишга йўналтирилган инвестициялари 47% ортиб 183,3 млрд.сўмни ташкил қилди. Заёмлар эса 48,0% фоизга ортиб, 20,6 млрд.сўмни ташкил этди. Кўчмас мулкка киритилган инвестициялар миқдори 230,3 млрд.сўмни ташкил этди бу ўтган йил кўрсаткичига нисбатан 91,0 фоизга ортиқ. Суғурта компанияларининг бошқа инвестициялари 4,9 млрд.сўмни ташкил қилган ҳолда ўтган йилга нисбата рекорд даражада 2450% га ошган.

Умуман олганда, 2019 йилда суғурта компанияларининг инвестиция портфелида банк депозитлари улуши сезиларли даражада ошди ва қимматли қоғозларга инвестицияларнинг камайиши кузатилмоқда, шунингдек суғурта компанияларининг бошқа инвестициялари кескин ўзгаришини кўрдик. Ушбу ўзгаришлар суғурта компаниялари инвестиция портфелининг сифат кўрсаткичларига сезиларли таъсир кўрсатиб келмоқда.

Хулоса ва таклифлар

Шундай қилиб, қўйидаги хулосаларни чиқаришимиз мумкин. Замонавий шароитда молиявий барқарорликни таъминлашнинг энг муҳим омилларидан бири сифатида мувозанатли суғурта портфелини шакллантиришнинг аҳамияти ошиб бормоқда. Бироқ, маҳаллий адабиётларда суғурта портфелини фақат ушбу йўналишда, яъни суғурта компаниясининг молиявий барқарорлигига таъсир қилувчи омиллар нуқтаи назаридан кўриб чиқилади. Бугунги кунда миллий суғурта компанияларининг суғурта портфелининг сифати ва тузилмаси оптимал эмас, шунинг учун улар ушбу кўрсаткичларни бозор шароитларига, уларнинг молиявий ва ташкилий имкониятларига қараб мослаштириш талаб этилади.

Кўпгина иқтисодчи олимлар ишларининг таҳлили шуни кўрсатадики, ҳозирда суғурта портфелини бошқаришнинг алоҳида тизимли ёндашув йўқ. Назария амалиётдан орқада қолмаслиги учун суғурта портфелининг фаолиятини баҳолаш ва унинг оптимал тузилишини аниқлашнинг комплекс тизимини ишлаб чиқиш керак. Ушбу муаммо ривожланаётган суғурта бозори ва мамлакатнинг иқтисодий барқарорлигини таъминлашда долзарб ҳисобланади. Шундай қилиб, ушбу соҳада кейинги илмий тадқиқотлар ўтказиш ва назарий бўшлиқларни тўлдириш муҳим аҳамият касб этади.

Шуни таъкидлаш керакик, суғурта портфелини шакллантиришда мавжуд муаммолар ва техник қийинчиликларга қарамай миллий суғурта компаниялари мувозанатлашган суғурта портфелини шакллантиришга эришмоқдалар.

Шундай қилиб, қўйидагича хулоса қилишимиз мумкин: оптимал суғурта портфелини шакллантириш нафақат суғурта компаниясининг молиявий барқарорлигини таъминлаш усули, балки унинг бозор шароитидаги фаолияти учун ҳам зарурдир.

Фойдаланган адабиётлар рўйхати

1. Страхование дело / под ред. Л. И. Рейтмана. М.: «Финансы и статистика», 1992. 524 с.
2. Страховой портфель / отв. ред. Ю. Б. Рубин, В. И. Солдаткин. М.: Соминтек, 1994. 640 с.
3. Яшина Н. М. Обеспечение финансовой устойчивости страховой организации: теория, методология и практика: автореф. дис. д-ра экон. наук. М., 2007.
4. Рязанцев Р.А. Страховой портфель страховой организации: теоретический аспект / Известия ИГЭА. 2009. № 4 (66) 34-37 с.
5. Собиров Х.Р. Суғурта: 100 савол ва жавоб. -Т.:“Меҳнат”. 1998 - 160 б.
6. Жигас М.Г. Финансы страховых предприятий. - Иркутск: Изд-во БГУЭП, 2009. – 396 с.
7. Чалдаева Л.А. Страховой портфель, его качественные и количественные характеристики. Финансы и кредит. 12 (444) – 2011. 1-3 с.
8. Ефимов С.Л. Портфель страховой / Экономика и страхование: Энциклопедический словарь. - Москва: Церих-ПЭЛ, 1996. - С. 385. - 528 с.
9. Chrysovalantis Gaganisa, Iftekhar Hasanb, Panagiota Papadimitrie, Menelaos Tasioue. National culture and risk-taking: Evidence from the insurance industry. Journal of Business Research 97 (2019) 104–116 p.
10. Babaeva N.M. Investment activities of insurance companies: problems and solutions. International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 04, 2020. Pages 3880-3887
11. <http://www.mf.uz> (Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлигининг сайти).